

§ 73

Opetuslautakunnan lausunto tarkastuslautakunnalle arviointikertomuksesta 2011

HEL 2012-005554 T 00 03 00

Päätös

Opetuslautakunta päätti antaa tarkastuslautakunnalle seuraavan lausunnon:

1.6 Tilintarkastuksen johdosta annettujen suositusten edellyttämät toimenpiteet

Opetusvirasto on aina ryhtynyt pikaisiin korjaaviin toimenpiteisiin tilintarkastuksen johdosta annettujen suositusten pohjalta.

Opetusvirasto käyttää pääsääntöisesti kaupunkiyhteisiä tietojärjestelmiä. Niiden rakentamiseen osallistutaan kaupungin hankemenettelytapojen mukaisesti. Hankkeiden ohjaus ja kontrollointi on talous- ja suunnittelukeskuksen tietotekniikkaosaston vastuulla. Opetusviraston omien isojen tietojärjestelmähankkeiden läpivientiin käytetään kaupungin yhteisiä hanketyökaluja ja noudatetaan talousarvion noudattamisohjeissa annettuja ohjeita. Hankkeisiin laaditaan vaadittavat hankedokumentit ja nimetään hankeorganisaatio. Ohjeiden mukaisesti talous- ja suunnittelukeskukselta pyydetään lausunto hanketta perustettaessa ja sen edetessä.

Hankeorganisaatioissa hankkeen kontrollointi tapahtuu nimetyhän hankkeen johtoryhmän toimesta. Opetustoimen johtajan päätöksellä opetusvirastoon on nimetty erillinen tietohallinnon ohjausryhmä. Tämän ryhmän vastuulla on seurata kaikkea viraston tietotekniikkaan liittyvää kehittämistä. Hankemenettelyä on pilotoitu onnistuneesti vuonna 2011 alkaneessa keskitetyn opiskelija- ja oppilastietojärjestelmän rakentamishankkeessa. Tähän hankkeeseen nimetty organisaatio on koulutettu kaupungin hanketyömenetelmiin.

4.3.1 Lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy

Tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen päätelmät ovat lähes poikkeuksetta oikeaan osuvia. Arviointikertomuksessa siteerataan Kouluterveys 2010 –tutkimusta, jonka mukaan suuri osa oppilaista ilmoittaa, että oppilashuollon palveluiden työntekijöiden vastaanotolle on vaikea päästä. Koululääkärille pääsyn koki vaikeana 40 prosenttia, koulupsykologille pääsyn koki vaikeana 36 prosenttia ja koulukuraattorille pääsyn koki vaikeana 22 prosenttia. Muistion johtopäätös siitä, että nuoret eivät koe saavansa apua ”ainakaan kouluterveydenhuollosta tai oppilashuollosta” tuntuu tässä yhteydessä

liioitellulta. Oikeampi ilmaisu olisi sanoa, että oppilaat eivät aina koe saavansa apua edellä mainituilta tahoilta.

Tarkastuslautakunnan suosituksiin on helppo yhtyä. Ensinnäkin, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (Lasu) mukaisten hankkeiden toiminnan jatkuminen ja hallintokuntien välinen yhteistyö tulee varmistaa myös erillisrahoituksen jälkeen. Lasu-kaudella on päästy selkeästi eteenpäin eri hallinnonalojen välisessä yhteistyössä. Jatkossa toimivat yhteistyöjärjestelmät tulee muodostaa myös aluetasolla. Uudenlaista poikkihallinnollista yhteistyötä lasten hyvinvoinnin parantamiseksi onkin jo pilotoitu Vuosaaren alueella.

Lasu-kaudella 2009 – 2012 on saavutettu hyviä tuloksia yksittäisissä hankkeissa, kuten muistiossa mainitussa Easy Sport –hankkeessa ja Harrasteharava –hankkeessa. Tarkastuslautakunnan toisessa suosituksessa kehoitetaan jatkamaan tällaisia hankkeita. Hankkeiden jatkuminen tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida eri virastojen budjeteissa.

Tarkastuslautakunnan kolmannessa suosituksessa kehoitetaan parantamaan oppilashuoltoa siten, että koululääkärin, -psykologin ja –kuraattorin vastaanotolle pääsy helpottuu. Perusopetuslinjan siirtyminen 1.8.2012 aluupäällikkömalliin toivottavasti helpottaa tätä tilannetta. Koulukuraattori- ja psykologiresursseja tarkastellaan jatkossa joustavammin kunkin maantieteellisen alueen sisällä. Lisäksi oppilashuoltoon on tarkoitus luoda aiempaa yhteisöllisempiä malleja siten, että oppilashuollon henkilöstö olisi aiempaa enemmän opettajien ja oppilaitten tavattavissa myös silloin, kun kyseessä ei ole akuuttitilanteen hoitaminen.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä keskeisenä tekijänä on heidän psyykinen ja fyysinen hyvinvointinsa. Palvelujen kohdentamisessa tulee jatkossakin huolehtia siitä, että lapset ja nuoret saavat tarkoituksenmukaista palvelua silloin, kun he sitä tarvitsevat. Kouluterveydenhuollon resurssien kohdentamisen ja parantamisen lisäksi tulisi huolehtia koulutuksen ulkopuolella olevien, esimerkiksi työpajanuorten, terveydenhuoltopalvelujen saatavuudesta.

4.7.1 Koulupudokkaat ja toisen asteen koulutuspaikkojen riittävyys

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa Helsingin kaupungille 7 270 koulutuspaikkaa vuosittain. Opetusviraston arvion mukaan Helsingissä tarvitaan koulutustakuuseen vastaamiseksi vähintään 1 000 koulutuspaikkaa lisää ammatilliseen peruskoulutukseen. Helsingin kaupungin opetusvirasto tulee hakemaan lisäpaikkoja opetus- ja kulttuuriministeriöltä vielä tänä keväänä, kun ministeriö ilmoittaa hausta. Helsingin kaupunki on itse ja yhdessä pääkaupunkiseudun

muiden kuntien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tiedottanut ja toiminut aktiivisesti valtion suuntaan toisen asteen koulutuspaikkojen lisäämiseksi. Kaupunki osallistui myös Uudenmaan liiton johdolla opetus- ja kulttuuriministeriölle tehdyn esityksen valmisteluun alueellisesta koulutustarjonnasta vuonna 2016.

Helsingin kaupunki saa valtionosuuden yksikköhinnan painotetun keskiarvon mukaisesta opiskelijamäärästä järjestämisluvan mukaisesti. Opiskelijamäärän painotettu keskiarvo lasketaan tilastointipäivien 20.1. ja 20.9. opiskelijamäärästä. Nykyisen rahoitusmallin mukaan oppilaitokset joutuvat seuraamaan opintojen keskeyttämisiä ja puuttumaan niihin, sillä keskeyttäneen opiskelijan tilalle oppilaitoksen on saatava uusi opiskelija, jotta se pysyy rahoituksen perusteena olevassa opiskelijamäärässä eikä kaupunki menetä valtionosuuksia. Opetusvirasto on lisäksi antanut palvelulupauksen, jonka mukaan ammatillisen koulutuksen koulutuspaikat ovat 100-prosenttisesti täynnä. Helsingin kaupungin ammatillisissa oppilaitoksissa painotetun keskiarvon mukainen opiskelijamäärä on pysynyt vähintään järjestämisluvassa olevan opiskelijamäärän mukaisena.

Oppilaitosten kuraattorit ja ryhmänohjaajat seuraavat opiskelijoiden opintojen edistymistä ja opintotuen saamista. Pelkkien poissaolojen seuranta ei kerro yksiselitteisesti opintojen etenemisestä, vaan on seurattava myös kertyneitä opintoviikkomääriä. Ongelmana opintojen seurannassa ovat opintokokonaisuuksiin sisältyvät osasuoritukset, jotka eivät näy virallisessa opintorekisterissä. Jos opiskelija nostaa väärin perustein opintotukea, perii Kela ne myöhemmin takaisin oppilaitoksesta saamansa tiedon perusteella. Selkeillä henkilöstön vastuualueilla varmistetaan tiedonkulku oppilaitoksesta Kelaan, jos opiskelijalle ei kerry opintotukeen oikeuttavaa määrää opintoviikkoja.

Koulutus- ja nuorisotakuun toteuttamisessa määrällisen koulutuspaikkatarjonnan turvaaminen ei yksistään riitä. Helsingin kaupungin opetusvirastossa kehitetään erilaisia toimia, joilla tähdätään koulutukseen kiinnittymiseen, koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen, läpäisyn edistämiseen (tutkinto kolmessa vuodessa) sekä nuorten urasuunnitelmien selkeyttämiseen. Hyviä kokemuksia ja vaikuttavuutta on saatu Tsemppari-, Armi- ja POLKU-hankkeista, ”avoimesta” maahanmuuttajien valmistavasta koulutuksesta 15–17-vuotiaille myöhään Suomeen tulleille nuorille sekä etsivän nuorisotyön hankkeista. Esimerkiksi Armi-hankkeessa arkiohjaajat tavoittelevat aktiivisesti poissaolevia opiskelijoita ja pyrkivät saamaan heidät takaisin opintojen pariin tarjoamalla tukea ja elämänhallinnan ohjausta. Ongelmana on opiskelijoiden huono tavoitettavuus siitä huolimatta, että käytössä on ollut useita kommunikaatiokanavia, muun muassa sosiaalinen media. Toiminnan kehittämisen ja jatkuvuuden kannalta on

tärkeää, että käytänteet ja tukimuodot vakinaistetaan osaksi kaupungin palvelurakennetta.

Helsingin kaupungin ammatillisessa koulutuksessa on käynnissä organisaatiouudistus, jonka mukaan kaupungin kolme ammatillista oppilaitosta yhdistetään yhdeksi oppilaitokseksi ja lisäksi muodostetaan ammatillinen aikuisoppilaitos. Uudelleenorganisoinnin tarkoituksena on yhtenäistää nykyisten oppilaitosten toimintatapoja ja –prosesseja sekä vähentää päällekkäistä toimintaa. Uuteen oppilaitokseen luodaan laatujärjestelmä, joka varmistaa yhteisten toimintatapojen ja prosessien toteuttamisen. Yhteiset toimintatavat ja pelisäännöt koskevat myös poissaolojen seurantaa ja poissaoloihin puuttumista sekä henkilöstön keskinäistä työnjakoa opintojen keskeyttämiseen liittyvässä ennaltaehkäisevässä työssä.

Uudelleenorganisoinnin yhteydessä on suunniteltu perustettavaksi erillinen hakutoimisto, joka vastaa ammatilliseen koulutukseen hakeutumisesta ja tiedottamisesta sekä yhteistyöstä perusopetuksen kanssa. Lisäksi oppilaitokseen tulisi erillinen nivelvaiheen koulutusyksikkö, johon sijoitettaisiin ammattistartti- ja maahanmuuttajien valmistava koulutus, osa perusopetuksen lisäopetuksesta sekä nuorten työpajat. Nivelvaiheen koulutusyksikkö mahdollistaa opiskelijoille entistä paremmin yksilölliset, heidän omista lähtökohdistaan rakentuvat koulutuspolut sekä siirtymisen joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Perusopetuksessa on erilaisia työkaluja tiedon jakamiseen koulutus- ja ammattivaihtoehdoista. Esimerkiksi kaikkien opettajien oppitunneilla antama tieto ammasteista ja koulutuksesta, oppi-laanohjauksen oppitunnit, TET-jaksot, yritys yhteistyö, yrittäjäyyskasvatus, oppilaiden ja huoltajien monipuolinen osallistuminen yhteishaku- ja koulutusmessuille, kouluissa järjestettävät markkinat ja tapahtumat teeman alla, oppilaanohjaajien yhteishakuinfot ja vanhempainillat sekä oppilaille annettava yksilö- ja ryhmäohjaus. Toukokuussa 2012 järjestetään yhteistyössä lähikuntien ja Samalle viivalle– monikulttuuriset nuoret paremmin eväin työelämään–hankkeen (TAT) kanssa koulutus peruskoulujen oppilaanohjaajille nuorten työelämätaitojen tukemiseksi. Hankkeessa kehitetään malleja vanhempainiltoihin sekä selkokieliseen materiaaliin nuorille ja huoltajille siitä, mitä asioita työ ja koulutus sisältävät eri koulutusvaihtoehdoissa.

Opetusviraston viestintäfoorumi yhteishausta on kaikille avoin Hae Nyt! –verkkosivusto, joka sisältää yhteishakuun, koulutusaloihin ja ammatteihin liittyvää tietoa. Sivuston ja oppilaanohjaajien huoltajille antaman ohjauksen avulla koulutuksesta, valinnoista ja ammasteista voidaan antaa selkeää ja riittävää tietoa.

Yhteishakuprosessin osalta perusopetuksen oppilaanohjaaja antaa ohjauksellista tukea oppilaalle ja huoltajille. Koulujen tasolla oppilaanohjaajat tapaavat useita perheitä vuosittain. Tapaamisten keskeinen tavoite on yhteishakuun liittyvien asioiden selvittäminen. Kouluilta saadun palautteen mukaan huoltajat kokevat pääosin saaneensa tietoa yhteishakuprosessista ja koulutusvaihtoehdoista riittävän ajoissa päätöksen tekemiseen. Kodin ja koulun välisen yhteistyön edelleen kehittäminen on keskeinen tavoite. Hyvä yhteistyö ja tiedonkulku koulun sekä kodin välillä tukee valintojen tekemistä peruskoulun jälkeen.

Itä-Helsingin alueella on tarjolla lukiokoulutusta kaupungin ylläpitämissä Vuosaaren ja Itäkeskuksen lukioissa sekä yksityisissä Helsingin yhteislyseon ja Herttoniemen yhteiskoulun lukioissa. Vuosaaren lukiossa pilotoidaan tänä ja ensi lukuvuonna Osallisena Suomessa –hankkeen resursseilla maahanmuuttajien lukioon valmistavaa koulutusta. Ammatillista koulutusta on tarjolla Helsingin palvelualojen oppilaitoksen toimipisteessä Roihuvuoressa ja Helsingin tekniikan alan kolmessa toimipisteessä Roihupellossa, Herttoniemessä ja Myllypurossa. Tilakeskus ja opetusvirasto ovat suunnitelleet Roihupeltoon ammatillisen koulutuksen keskittymää, joka turvaisi kasvavalle opiskelijamäärälle tilat, vähentäisi erillisiä toimipisteitä ja vahvistaisi ammatillista koulutusta Itä-Helsingissä. Helsingin peruskoulujen ja alueen toisen asteen oppilaitosten välinen nivelvaiheyhteistyö vahvistaa opiskelijoiden sujuvaa siirtymistä ja opintojen jatkuvuutta.

Yhteiskuntatakuun piirissä olevat ilman koulutus- tai työpaikkaa olevat nuoret tavoitetaan etsivän nuorisotyön kautta. Etsivällä nuorisotyöllä on keskeinen rooli, jotta nuoret löytävät eri hallintokuntien tuottaman palvelutarjonnan. Koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ohjaus- ja palvelumallia tulisi kehittää yhden luukun palveluperiaatteen mukaisesti monialaisena hallintokuntayhteistyönä. Nuorille tulisi olla tarjolla jatkuvaa ja jalkautuvaa henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Tämän lisäksi nuorten ohjaus- ja palvelupisteet voisivat tarjota nuoren toimintakyvyn edistämiseen keskittyviä palveluita (esimerkiksi starttivalmennus), asumisen ja toimeentulon palveluita, hoitopolun varmistamista sekä avoperhetyötä. Kaikissa palvelumuodoissa tulisi huomioida monikulttuurinen ohjausosaaminen. Helsinkiin on suunnitteilla nuorisolain mukainen monialainen verkosto, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen nuorten palveluita ja edistää niiden vaikuttavuutta.

Opetusvirasto hoitaa ja koordinoi nuorisolain mukaista etsivän nuorisotyön toimeenpanoa Helsingissä. Se on solminut sopimuksen viiden palveluntuottajan kanssa etsivän nuorisotyön palveluista. Kaupungin omana palveluna etsivää nuorisotyötä tuottaa osaltaan

henkilöstökeskuksen Tulevaisuustiski järjestämällä ohjaus- ja tukipalveluita 15–17-vuotiaille nuorille. Opetusvirasto järjestää nuorten työpajatoimintaa, johon nuoret ohjautuvat etsivän nuorisotyön sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kautta.

Kun opetusvirasto järjestää toisen asteen ja siihen valmistavaa koulutusta, esimerkiksi oppisopimuskoulutusta, nuorten työpajatoimintaa sekä etsivää nuorisotyötä, olisi luontevaa keskittää opetusvirastoon nuorten ohjaus- ja palvelutoiminnan, koulupudokkuuden ehkäisemisen ja koulutustakuun toteuttamisen johtaminen ja hoitaminen. Tämä edistäisi nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja helpottaisi kokonaisuuden hallintaa, sillä näiden palveluiden tavoitteena on koulutukseen kiinnittyminen ja vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaminen.

4.7.2 Asiantuntijapalveluiden osto

Opetusviraston ostamat asiantuntijapalvelut hankitaan hajautetusti eri yksiköissä ja opetuslinjoilla, eikä näiden palvelujen hankintaa ole koordinoitu keskitetysti. Suuremmat, vähintään 80 000 euron suuret tavara- ja palveluhankinnat tarkistetaan opetusviraston tila- ja hankintapalvelut yksikössä ensisijaisesti hankintateknisten asioiden oikeellisuuden varmistamiseksi. Merkittävä osa asiantuntijapalvelujen hankinnoista jää hankintalain mukaisten kynnysarvojen alapuolelle. Erityisosaamista vaativan asiantuntijapalvelun ohella asiantuntijapalveluja on hankittu muun muassa tarvittavan henkilöstöresurssin riittämättömyydestä johtuen. Opetusvirasto pyrkii hyödyntämään kulutusanalyysia ja muuta saatavilla olevaa tietoa hankintojen suunnittelussa ja seurannassa. Hankitun asiantuntijapalvelun sisällön osalta tarkkaa tilastotietoa ei ole käytössä.

Opetusvirasto pitää hankintayhteistyön edistämistä muiden hallintokuntien kanssa lähtökohtaisesti hyvänä ja on valmis selvittämään yhteistyömahdollisuuksia. Hankintayhteistyö kapea-alaista erikoisosaamista vaativan asiantuntijapalvelun osalta voi kuitenkin osoittautua haasteelliseksi, mikäli eri hallintokuntien tarpeet eivät ole riittävän yhteneviä. Yhteishankintayksikön kilpailuttamat puitesopimukset olisivat yksi tapa tehostaa yleisemmin käytettävien asiantuntijapalvelujen hankintaa.

Sopimuksia tehdään opetusviraston useassa eri yksikössä ja opetuslinjoilla, eikä niiden hallintaa ole keskitetty tai luokiteltu systemaattisesti. Sopimuskantaa hallinnoidaan osastoittain ja yksiköittäin sopimusten yhteyshenkilöiden toimesta. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään pääsääntöisesti mapeissa. Sopimusten hallinta keskitetysti ilman sähköistä työkalua on käytännössä hankalaa ja

15.05.2012

johtaa helposti siihen, että tarvittaviin toimenpiteisiin, kuten esimerkiksi kilpailuttamiseen, ei ryhdytä ajoissa.

Opetusvirasto on säännöllisesti ottanut esille sähköisen työkalun välttämättömyyden muun muassa kaupungin tilintarkastajien kanssa käydyissä keskusteluissa. Loppuvuodesta 2011 käynnistyi hallintokeskuksen ja tietokeskuksen johdolla kaikkien hallintokuntien kesken yhteistyössä kartoitustyö, jonka tarkoituksena oli selvittää hallintokuntien erilaiset sopimustyytit ja niiden metatiedot sähköisen työkalun hankkimiseksi. Selvityksellä kerättiin tietoa muun muassa virastojen nykyisistä sopimushallinnan käytännöistä, tarpeista ja toiveista hankittavan sopimustenhallintajärjestelmän suhteen. Opetusvirasto lähetti omat tietonsa hallintokeskukseen 15.12.2011.

Opetusviraston toiveena on saada sopimustenhallintajärjestelmä, joka mahdollistaa sopimusten valmistelun mahdollisuuden suoraan järjestelmään sekä toimivan hälytysjärjestelmän, joka muistuttaa valmistelijaa keskeisistä sopimuksiin liittyvistä päivämääristä. Sähköisen allekirjoituksen mahdollisuus olisi toivottava. Lisäksi järjestelmässä tulisi olla mahdollisuus metatietojen laajaan hyödyntämiseen, jolloin olisi käytettävissä useita erilaisia hakuperusteita muun muassa sopimustyyteittäin, voimassaoloajan perusteella, osastoittain/ yksiköittäin ja sopimuksen arvon perusteella. Opetusvirasto on ilmoittanut halukkuutensa hankittavan sopimustenhallintajärjestelmän pilotointiin.

Esittelijä

opetustoimen johtaja
Rauno Jarnila

Lisätiedot

Ritva Tuomi-Rautiainen, hallintotarkastaja, puhelin: 310 86297
ritva.tuomi-rautiainen(a)hel.fi
Liisa Pohjolainen, linjanjohtaja, puhelin: 310 86850
liisa.pohjolainen(a)hel.fi
Outi Salo, linjanjohtaja, puhelin: 310 86274
outi.salo(a)hel.fi
Susanna Sarvanto, tilapalvelupäällikkö, puhelin: 310 86860
susanna.sarvanto(a)hel.fi
Hannu Suoniemi, tietohallintopäällikkö, puhelin: 310 86448
hannu.suoniemi(a)hel.fi

Liitteet

1 [Talk 18.4.2012, Arviointikertomus 2011 \(hyväksytty 18.4.2012\).pdf](#)

Päätösehdotus

Opetuslautakunta päättäneenä antaa tarkastuslautakunnalle seuraavan lausunnon:

1.6 Tilintarkastuksen johdosta annettujen suositusten edellyttämät toimenpiteet

Opetusvirasto on aina ryhtynyt pikaisiin korjaaviin toimenpiteisiin tilintarkastuksen johdosta annettujen suositusten pohjalta.

Opetusvirasto käyttää pääsääntöisesti kaupunkiyhteisiä tietojärjestelmiä. Niiden rakentamiseen osallistutaan kaupungin hankemenettelytapojen mukaisesti. Hankkeiden ohjaus ja kontrollointi on talous- ja suunnittelukeskuksen tietotekniikkaosaston vastuulla. Opetusviraston omien isojen tietojärjestelmähankkeiden läpivientiin käytetään kaupungin yhteisiä hanketyökaluja ja noudatetaan talousarvion noudattamisohjeissa annettuja ohjeita. Hankkeisiin laaditaan vaadittavat hankedokumentit ja nimetään hankeorganisaatio. Ohjeiden mukaisesti talous- ja suunnittelukeskukselta pyydetään lausunto hanketta perustettaessa ja sen edetessä. Hankeorganisaatiossa hankkeen kontrollointi tapahtuu nimetyn hankkeen johtoryhmän toimesta. Opetustoimen johtajan päätöksellä opetusvirastoon on nimetty erillinen tietohallinnon ohjausryhmä. Tämän ryhmän vastuulla on seurata kaikkea viraston tietotekniikkaan liittyvää kehittämistä. Hankemenettelyä on pilotoitu onnistuneesti vuonna 2011 alkaneessa keskitetyn opiskelija- ja oppilastietojärjestelmän rakentamishankkeessa. Tähän hankkeeseen nimetty organisaatio on koulutettu kaupungin hanketyömenetelmiin.

4.3.1 Lasten ja nuorten yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy

Tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen päätelmät ovat lähes poikkeuksetta oikeaan osuvia. Arviointikertomuksessa siteerataan Kouluterveys 2010 –tutkimusta, jonka mukaan suuri osa oppilaista ilmoittaa, että oppilashuollon palveluiden työntekijöiden vastaanotolle on vaikea päästä. Koululääkärille pääsyn koki vaikeana 40 prosenttia, koulupsykologille pääsyn koki vaikeana 36 prosenttia ja koulukuraattorille pääsyn koki vaikeana 22 prosenttia. Muistion johtopäätös siitä, että nuoret eivät koe saavansa apua ”ainakaan kouluterveydenhuollosta tai oppilashuollosta” tuntuu tässä yhteydessä liioitellulta. Oikeampi ilmaisu olisi sanoa, että oppilaat eivät aina koe saavansa apua edellä mainituilta tahoilta.

Tarkastuslautakunnan suosituksiin on helppo yhtyä. Ensinnäkin, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (Lasu) mukaisten hankkeiden toiminnan jatkuminen ja hallintokuntien välinen yhteistyö tulee varmistaa myös erillisrahoituksen jälkeen. Lasu-kaudella on päästy selkeästi eteenpäin eri hallinnonalojen välisessä yhteistyössä. Jatkossa toimivat yhteistyöjärjestelmät tulee muodostaa myös aluetasolla. Uudenlaista poikkihallinnollista yhteistyötä lasten hyvinvoinnin parantamiseksi onkin jo pilotoitu Vuosaaren alueella.

Lasu-kaudella 2009 – 2012 on saavutettu hyviä tuloksia yksittäisissä hankkeissa, kuten muistiossa mainitussa Easy Sport –hankkeessa ja Harrasteharava –hankkeessa. Tarkastuslautakunnan toisessa suosituksessa kehoitetaan jatkamaan tällaisia hankkeita. Hankkeiden jatkuminen tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida eri virastojen budjeteissa.

Tarkastuslautakunnan kolmannessa suosituksessa kehoitetaan parantamaan oppilashuoltoa siten, että koululääkäriin, -psykologin ja –kuraattorin vastaanotolle pääsy helpottuu. Perusopetuslinjan siirtyminen 1.8.2012 aluepäällikkömalliin toivottavasti helpottaa tätä tilannetta. Koulukuraattori- ja psykologiresursseja tarkastellaan jatkossa joustavammin kunkin maantieteellisen alueen sisällä. Lisäksi oppilashuoltoon on tarkoitus luoda aiempaa yhteisöllisempiä malleja siten, että oppilashuollon henkilöstö olisi aiempaa enemmän opettajien ja oppilaitten tavattavissa myös silloin, kun kyseessä ei ole akuuttitilanteen hoitaminen.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä keskeisenä tekijänä on heidän psyykinen ja fyysinen hyvinvointinsa. Palvelujen kohdentamisessa tulee jatkossakin huolehtia siitä, että lapset ja nuoret saavat tarkoituksenmukaista palvelua silloin, kun he sitä tarvitsevat. Kouluterveydenhuollon resurssien kohdentamisen ja parantamisen lisäksi tulisi huolehtia koulutuksen ulkopuolella olevien, esimerkiksi työpajanuorten, terveydenhuoltopalvelujen saatavuudesta.

4.7.1 Koulupudokkaat ja toisen asteen koulutuspaikkojen riittävyys

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa Helsingin kaupungille 7 270 koulutuspaikkaa vuosittain. Opetusviraston arvion mukaan Helsingissä tarvitaan koulutustakuuseen vastaamiseksi vähintään 1 000 koulutuspaikkaa lisää ammatilliseen peruskoulutukseen. Helsingin kaupungin opetusvirasto tulee hakemaan lisäpaikkoja opetus- ja kulttuuriministeriöltä vielä tänä keväänä, kun ministeriö ilmoittaa hausta. Helsingin kaupunki on itse ja yhdessä pääkaupunkiseudun muiden kuntien ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa tiedottanut ja toiminut aktiivisesti valtion suuntaan toisen asteen koulutuspaikkojen lisäämiseksi. Kaupunki osallistui myös Uudenmaan liiton johdolla opetus- ja kulttuuriministeriölle tehdyn esityksen valmisteluun alueellisesta koulutustarjonnasta vuonna 2016.

Helsingin kaupunki saa valtionosuuden yksikköhinnan painotetun keskiarvon mukaisesta opiskelijamäärästä järjestämisluvan mukaisesti. Opiskelijamäärän painotettu keskiarvo lasketaan tilastointipäivien 20.1. ja 20.9. opiskelijamäärästä. Nykyisen rahoitusmallin mukaan oppilaitokset joutuvat seuraamaan opintojen keskeyttämiä ja

puuttumaan niihin, sillä keskeyttäneen opiskelijan tilalle oppilaitoksen on saatava uusi opiskelija, jotta se pysyy rahoituksen perusteena olevassa opiskelijamäärässä eikä kaupunki menetä valtionosuuksia. Opetusvirasto on lisäksi antanut palvelulupauksen, jonka mukaan ammatillisen koulutuksen koulutuspaikat ovat 100-prosenttisesti täynnä. Helsingin kaupungin ammatillisissa oppilaitoksissa painotetun keskiarvon mukainen opiskelijamäärä on pysynyt vähintään järjestämisluvassa olevan opiskelijamäärän mukaisena.

Oppilaitosten kuraattorit ja ryhmänohjaajat seuraavat opiskelijoiden opintojen edistymistä ja opintotuen saamista. Pelkkien poissaolojen seuranta ei kerro yksiselitteisesti opintojen etenemisestä, vaan on seurattava myös kertyneitä opintoviikkomääriä. Ongelmana opintojen seurannassa ovat opintokokonaisuuksiin sisältyvät osasuoritukset, jotka eivät näy virallisessa opintorekisterissä. Jos opiskelija nostaa väärin perustein opintotukea, perii Kela ne myöhemmin takaisin oppilaitoksesta saamansa tiedon perusteella. Selkeillä henkilöstön vastuualueilla varmistetaan tiedonkulku oppilaitoksesta Kelaan, jos opiskelijalle ei kerry opintotukeen oikeuttavaa määrää opintoviikkoja.

Koulutus- ja nuorisotakuun toteuttamisessa määrällisen koulutuspaikkatarjonnan turvaaminen ei yksistään riitä. Helsingin kaupungin opetusvirastossa kehitetään erilaisia toimia, joilla tähdätään koulutukseen kiinnittymiseen, koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen, läpäisyn edistämiseen (tutkinto kolmessa vuodessa) sekä nuorten urasuunnitelmien selkeyttämiseen. Hyviä kokemuksia ja vaikuttavuutta on saatu Tsemppari-, Armi- ja POLKU-hankkeista, ”avoimesta” maahanmuuttajien valmistavasta koulutuksesta 15–17-vuotiaille myöhään Suomeen tulleille nuorille sekä etsivän nuorisotyön hankkeista. Esimerkiksi Armi-hankkeessa arkiohjaajat tavoittelevat aktiivisesti poissaolevia opiskelijoita ja pyrkivät saamaan heidät takaisin opintojen pariin tarjoamalla tukea ja elämänhallinnan ohjausta. Ongelmana on opiskelijoiden huono tavoitettavuus siitä huolimatta, että käytössä on ollut useita kommunikaatiokanavia, muun muassa sosiaalinen media. Toiminnan kehittämisen ja jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että käytänteet ja tukimuodot vakinaistetaan osaksi kaupungin palvelurakennetta.

Helsingin kaupungin ammatillisessa koulutuksessa on käynnissä organisaatiouudistus, jonka mukaan kaupungin kolme ammatillista oppilaitosta yhdistetään yhdeksi oppilaitokseksi ja lisäksi muodostetaan ammatillinen aikuisoppilaitos. Uudelleenorganisoinnin tarkoituksena on yhtenäistää nykyisten oppilaitosten toimintatapoja ja –prosesseja sekä vähentää päällekkäistä toimintaa. Uuteen oppilaitokseen luodaan laatujärjestelmä, joka varmistaa yhteisten toimintatapojen ja prosessien toteuttamisen. Yhteiset toimintatavat ja pelisäännöt koskevat myös poissaolojen seuranta ja poissaoloihin puuttumista sekä henkilöstön

keskinäistä työnjakoa opintojen keskeyttämiseen liittyvässä ennaltaehkäisevässä työssä.

Uudelleenorganisoinnin yhteydessä on suunniteltu perustettavaksi erillinen hakutoimisto, joka vastaa ammatilliseen koulutukseen hakeutumisesta ja tiedottamisesta sekä yhteistyöstä perusopetuksen kanssa. Lisäksi oppilaitokseen tulisi erillinen nivelvaiheen koulutusyksikkö, johon sijoitettaisiin ammattistartti- ja maahanmuuttajien valmistava koulutus, osa perusopetuksen lisäopetuksesta sekä nuorten työpajat. Nivelvaiheen koulutusyksikkö mahdollistaa opiskelijoille entistä paremmin yksilölliset, heidän omista lähtökohdistaan rakentuvat koulutuspolut sekä siirtymisen joustavasti tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Perusopetuksessa on erilaisia työkaluja tiedon jakamiseen koulutus- ja ammattivaihtoehtoista. Esimerkiksi kaikkien opettajien oppitunneilla antama tieto ammateista ja koulutuksesta, oppi-laanohjauksen oppitunnit, TET-jaksot, yritysyhteistyö, yrittäjäyyskasvatus, oppilaiden ja huoltajien monipuolinen osallistuminen yhteishaku- ja koulutusmessuille, kouluissa järjestettävät markkinat ja tapahtumat teeman alla, oppilaanohjaajien yhteishakuinfot ja vanhempainillat sekä oppilaille annettava yksilö- ja ryhmäohjaus. Toukokuussa 2012 järjestetään yhteistyössä lähikuntien ja Samalle viivalle– monikulttuuriset nuoret paremmin eväin työelämään–hankkeen (TAT) kanssa koulutus peruskoulujen oppilaanohjaajille nuorten työelämätaitojen tukemiseksi. Hankkeessa kehitetään malleja vanhempainiltoihin sekä selkokieliseen materiaaliin nuorille ja huoltajille siitä, mitä asioita työ ja koulutus sisältävät eri koulutusvaihtoehtoissa.

Opetusviraston viestintäfoorumi yhteishausta on kaikille avoin Hae Nyt! –verkkosivusto, joka sisältää yhteishakuun, koulutusaloihin ja ammatteihin liittyvää tietoa. Sivuston ja oppilaanohjaajien huoltajille antaman ohjauksen avulla koulutuksesta, valinnoista ja ammateista voidaan antaa selkeää ja riittävää tietoa.

Yhteishakuprosessin osalta perusopetuksen oppilaanohjaaja antaa ohjauksellista tukea oppilaalle ja huoltajille. Koulujen tasolla oppilaanohjaajat tapaavat useita perheitä vuosittain. Tapaamisten keskeinen tavoite on yhteishakuun liittyvien asioiden selvittäminen. Kouluilta saadun palautteen mukaan huoltajat kokevat pääosin saaneensa tietoa yhteishakuprosessista ja koulutusvaihtoehtoista riittävän ajoissa päätöksen tekemiseen. Kodin ja koulun välisen yhteistyön edelleen kehittäminen on keskeinen tavoite. Hyvä yhteistyö ja tiedonkulku koulun sekä kodin välillä tukee valintojen tekemistä peruskoulun jälkeen.

Itä-Helsingin alueella on tarjolla lukiokoulutusta kaupungin ylläpitämissä Vuosaaren ja Itäkeskuksen lukioissa sekä yksityisissä Helsingin yhteislyseon ja Herttoniemen yhteiskoulun lukioissa. Vuosaaren lukiossa pilotoidaan tänä ja ensi lukuvuonna Osallisena Suomessa –hankkeen resursseilla maahanmuuttajien lukioon valmistavaa koulutusta. Ammatillista koulutusta on tarjolla Helsingin palvelualueiden oppilaitoksen toimipisteessä Roihuvuorella ja Helsingin tekniikan alan kolmessa toimipisteessä Roihupellossa, Herttoniemessä ja Myllypurossa. Tilakeskus ja opetusvirasto ovat suunnitelleet Roihupeltoon ammatillisen koulutuksen keskittymää, joka turvaisi kasvavalle opiskelijamäärälle tilat, vähentäisi erillisiä toimipisteitä ja vahvistaisi ammatillista koulutusta Itä-Helsingissä. Helsingin peruskoulujen ja alueen toisen asteen oppilaitosten välinen nivelvaiheyhteistyö vahvistaa opiskelijoiden sujuvaa siirtymistä ja opintojen jatkuvuutta.

Yhteiskuntatakuun piirissä olevat ilman koulutus- tai työpaikkaa olevat nuoret tavoitetaan etsivän nuorisotyön kautta. Etsivällä nuorisotyöllä on keskeinen rooli, jotta nuoret löytävät eri hallintokuntien tuottaman palvelutarjonnan. Koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ohjaus- ja palvelumallia tulisi kehittää yhden luukun palveluperiaatteen mukaisesti monialaisena hallintokuntayhteistyönä. Nuorille tulisi olla tarjolla jatkuvaa ja jalkautuvaa henkilökohtaista tukea ja ohjausta. Tämän lisäksi nuorten ohjaus- ja palvelupisteet voisivat tarjota nuoren toimintakyvyn edistämiseen keskittyviä palveluita (esimerkiksi starttivalmennus), asumisen ja toimeentulon palveluita, hoitopolun varmistamista sekä avoperhetyötä. Kaikissa palvelumuodoissa tulisi huomioida monikulttuurinen ohjausosaaminen. Helsinkiin on suunnitteilla nuorisolain mukainen monialainen verkosto, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen nuorten palveluita ja edistää niiden vaikuttavuutta.

Opetusvirasto hoitaa ja koordinoi nuorisolain mukaista etsivän nuorisotyön toimeenpanoa Helsingissä. Se on solminut sopimuksen viiden palveluntuottajan kanssa etsivän nuorisotyön palveluista. Kaupungin omana palveluna etsivää nuorisotyötä tuottaa osaltaan henkilöstökeskuksen Tulevaisuustiski järjestämällä ohjaus- ja tukipalveluita 15–17-vuotiaille nuorille. Opetusvirasto järjestää nuorten työpajatoimintaa, johon nuoret ohjautuvat etsivän nuorisotyön sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kautta.

Kun opetusvirasto järjestää toisen asteen ja siihen valmistavaa koulutusta, esimerkiksi oppisopimuskoulutusta, nuorten työpajatoimintaa sekä etsivää nuorisotyötä, olisi luontevaa keskittää opetusvirastoon nuorten ohjaus- ja palvelutoiminnan, koulupudokkuuden ehkäisemisen ja koulutustakuun toteuttamisen johtaminen ja hoitaminen. Tämä edistäisi nuorille suunnattujen

palvelujen yhteensovittamista ja helpottaisi kokonaisuuden hallintaa, sillä näiden palveluiden tavoitteena on koulutukseen kiinnittyminen ja vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaminen.

4.7.2 Asiantuntijapalveluiden osto

Opetusviraston ostamat asiantuntijapalvelut hankitaan hajautetusti eri yksiköissä ja opetuslinjoilla, eikä näiden palvelujen hankintaa ole koordinoitu keskitetysti. Suuremmat, vähintään 80 000 euron suuruiset tavara- ja palveluhankinnat tarkistetaan opetusviraston tila- ja hankintapalvelut yksikössä ensisijaisesti hankintateknisten asioiden oikeellisuuden varmistamiseksi. Merkittävä osa asiantuntijapalvelujen hankinnoista jää hankintalain mukaisten kynnysarvojen alapuolelle. Erityisosaamista vaativan asiantuntijapalvelun ohella asiantuntijapalveluja on hankittu muun muassa tarvittavan henkilöstöresurssin riittämättömyydestä johtuen. Opetusvirasto pyrkii hyödyntämään kulutusanalyysia ja muuta saatavilla olevaa tietoa hankintojen suunnittelussa ja seurannassa. Hankitun asiantuntijapalvelun sisällön osalta tarkkaa tilastotietoa ei ole käytössä.

Opetusvirasto pitää hankintayhteistyön edistämistä muiden hallintokuntien kanssa lähtökohtaisesti hyvänä ja on valmis selvittämään yhteistyömahdollisuuksia. Hankintayhteistyö kapea-alaista erikoisosaamista vaativan asiantuntijapalvelun osalta voi kuitenkin osoittautua haasteelliseksi, mikäli eri hallintokuntien tarpeet eivät ole riittävän yhteneviä. Yhteishankintayksikön kilpailuttamat puitesopimukset olisivat yksi tapa tehostaa yleisemmin käytettävien asiantuntijapalvelujen hankintaa.

Sopimuksia tehdään opetusviraston useassa eri yksikössä ja opetuslinjoilla, eikä niiden hallintaa ole keskitetty tai luokiteltu systemaattisesti. Sopimuskantaa hallinnoidaan osastoittain ja yksiköittäin sopimusten yhteyshenkilöiden toimesta. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään pääsääntöisesti mapeissa. Sopimusten hallinta keskitetysti ilman sähköistä työkalua on käytännössä hankalaa ja johtaa helposti siihen, että tarvittaviin toimenpiteisiin, kuten esimerkiksi kilpailuttamiseen, ei ryhdytä ajoissa.

Opetusvirasto on säännöllisesti ottanut esille sähköisen työkalun välttämättömyyden muun muassa kaupungin tilintarkastajien kanssa käydyissä keskusteluissa. Loppuvuodesta 2011 käynnistyi hallintokeskuksen ja tietokeskuksen johdolla kaikkien hallintokuntien kesken yhteistyössä kartoitustyö, jonka tarkoituksena oli selvittää hallintokuntien erilaiset sopimustyytit ja niiden metatiedot sähköisen työkalun hankkimiseksi. Selvityksellä kerättiin tietoa muun muassa virastojen nykyisistä sopimushallinnan käytänteistä, tarpeista ja

toiveista hankittavan sopimustenhallintajärjestelmän suhteen. Opetusvirasto lähetti omat tietonsa hallintokeskukseen 15.12.2011.

Opetusviraston toiveena on saada sopimustenhallintajärjestelmä, joka mahdollistaa sopimusten valmistelun mahdollisuuden suoraan järjestelmään sekä toimivan hälytysjärjestelmän, joka muistuttaa valmistelijaa keskeisistä sopimuksiin liittyvistä päivämääristä. Sähköisen allekirjoituksen mahdollisuus olisi toivottava. Lisäksi järjestelmässä tulisi olla mahdollisuus metatietojen laajaan hyödyntämiseen, jolloin olisi käytettävissä useita erilaisia hakuperusteita muun muassa sopimustyypeittäin, voimassaoloajan perusteella, osastoittain/ yksiköittäin ja sopimuksen arvon perusteella. Opetusvirasto on ilmoittanut halukkuutensa hankittavan sopimustenhallintajärjestelmän pilotointiin.

Esittelijä

Tarkastuslautakunta on pyytänyt opetuslautakunnalta lausunnon tarkastuslautakunnan 18.4.2012 (§ 38) hyväksymän vuoden 2011 arviointikertomuksen kohdista 1.6, 4.3.1, 4.7.1 ja 4.7.2. Helsingin kaupungin hallinnon ja talouden tarkastussäännön 8.1 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tulee laatia kaupunginvaltuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta arviointikertomus valtuustolle. Kertomuksesta tulee hankkia tarkastussäännön 8.2 §:n mukaisesti kaupunginhallitukselta ja muilta kaupungin toimielimiltä tarvittavat lausunnot valtuustolle toimitettaviksi.

Esittelijä

opetustoimen johtaja
Rauno Jarnila

Lisätiedot

Ritva Tuomi-Rautiainen, hallintotarkastaja, puhelin: 310 86297
ritva.tuomi-rautiainen(a)hel.fi
Liisa Pohjolainen, linjanjohtaja, puhelin: 310 86850
liisa.pohjolainen(a)hel.fi
Outi Salo, linjanjohtaja, puhelin: 310 86274
outi.salo(a)hel.fi
Susanna Sarvanto, tilapalvelupäällikkö, puhelin: 310 86860
susanna.sarvanto(a)hel.fi
Hannu Suoniemi, tietohallintopäällikkö, puhelin: 310 86448
hannu.suoniemi(a)hel.fi

Liitteet

1 [Talk 18.4.2012, Arviointikertomus 2011 \(hyväksytty 18.4.2012\).pdf](#)